

DARVASI LÁSZLÓ

A fához vezető út

Az utakról lenne szó e szaloncukornyí jegyzetben. Különbözik pedig a karácsony egyik legfontosabb tárgya a szaloncukor, de erről majd legközelebb. Nem olyan régen egy szegedi gyorsvonaton a kalauz elmagyarázta, hogy amikor aláállítják az első hópehely, vagy ha éppen csak mínusz alá liftezik a hőmérsékleti vérvonal, akkor a régi vágású magyar váltók befagynak, mint a boldogtalan szerelmesek tekintete, vagyis tehát a váltók nehezebben állíthatók, ezért késnek a vonatok. Bizony, a váltók miatt késnek a személyek, gyorsak és az intercittyk, mert a váltókat egyáltalán nem könnyű processzúra kicserélni.

Hogy talán állomást építeni is könnyebb.

Pedig cserélni mennyire szeretünk.

Karácsony tájkán az ember többnyire kicseréli magát, kikéféli a lelkét, mint a bőrtalpú, kopogós ünnepi cipőjét, és szeretni kezd, szolidáris lesz, megértő lesz, olyan lesz, mint Teréz anya, és a Vöröske-reszt.

Hanem az utak, az utak olyan síkosak mégis. Baj van a váltókkal is, de a sztrádák, az autoutak, a járdák, a személyre szabott girbegurba gyalogutak, a titkos ösvények mind befagynak, jéggel borítottak. A karácsony egyébként is több komoly veszélyt hordoz, ugyanazt az ajándékot vásárolod, mint tavaly, tiz jó emberednek igen, a tizenegyediknek nem jut díszcsomag, ujjad vágod a fa beállításánál, megráz 200 voltjával a kerti díszkivilágítás, nagymamára dől a fa, a kutya veszi fel a nőnek szánt estélyit, nem sorolom.

De nem is ez, ez a sok veszély és baj lenne a téma most, hanem az utak. Ilyenkor karácsony tájkán, legalábbis a mi égövünkben az utak síkosak lesznek, ön, jeges eső, lefagy, akár egy mélyhűtőben, s mint a csirkeszárny, török szegény, tétova öregek medencecsontja. Szürke, fagyott víz, kopog kabátodon. Veszélyesek az utak, csúszol és elesel, néha nem is kelsz fel.

Vagy ott, hol járn szoktál, s hol a zselés szaloncukrot, a mákos, diós bejglit, a könnyű haltepertőt viszed a családhoz, hirtelen tömeg támad. Sok ember masírozik veled szembe, furcsák, feketék, eltökéltek és magabiztosak, és te, egyszerre nem férsz rá arra az útra, ami egyébként a tiéd is, mert elfoglalják.

Nos, ha akad érdekes epikai elem a történetben, márpedig miért is ne lenne, az csak annyi, hogy ők, ezek, ugyanazt az utat használják, amit te.

Ez a történelem.

A fa azonban nem történelem. A karácsonyi fa, akármilyen aprócska, vézna, szegényes is, kiemelkedik a történelemből, mert mindenkié.

Am a hozzávezető út mégsem az.

Szirupot, lekvárt, virágmézet, a gallyakra aggatni való porcukros angyal süteményt bármikor. Pál apostol szavait, Szent Ferenc himnuszait, bármikor. Pascal már nehezebb eset lenne, őt most hagyjuk. De vigaszt, megbékélésre hívó békülékeny szót, ígéretet a jobbra és a szerehetőbbre hasonlóképp. Megértést, szolidaritásra, együttérzésre hívó szót, fölhívást, könyörgést bármikor. Azt mondani bármikor lehetne, igen, lehetne mindez egy szép karácsonyi jegyzet, amikor kötelező elérzékenyülni, és kötelező jónak lenni, és egyáltalán kötelező. Viszont hiába karácsony, síkosak az utak.

S ha volt kor, melyben a szeretet elsőbbségét hirdették, akkor ez az lenne, hogy a kommunikáció, iskolásan szólva, én meghallgatom, te mit mondasz, ő meghallgatja mit mondasz, majd megvitátjuk.

Hát az én jó, öreg barátomra gondolva, aki egy tanyán él, a szeretőt azt gondolom, hogy persze, gyönyörű - és toposzá tett - igaza volt Pál apostolnak ama híres himnusz ihletésékor, hadd tegyünk hozzá egy másik hasonlatot. Hogy olyan, mint egy fatüzelésű kályha. A szenes kályhában még reggel is van parázs, csak a fehér hamut kell megmozgatni.

A zsidó talmud azt mondja, hogy ha az ember bizonyosan tudná a halála pillanatát, abbagyá a munkálkodást, mert minek. Nem tudom, én például lehet, hogy gyorsabban és célra törőbben dolgoznék. Legalábbis, hogy bizonyosan befejezem.

A karácsonyi díszkivilágítás helyett száz éve gázlámpák égtek Vásárhelyen. Sokat változott a világ

Fotó: Tésik Attila

SZÁZ ÉVE, VÁSÁRHELYEN

Az elmúlt száz évben jóformán csak kulcsinben változott meg a szeretet ünnepe. A békebeli kereskedők ugyanúgy gazdag kínálattal és akciókkal várták vásárlóikat, mint mai „leszámazottjaik”. Karácsony közleledtével pedig fontos szerephez jutott a kultúra, illetve a jótékonykodás.

SZÜCS CSABA

Aranykapu-vásár, műjégpálya, ünnepi dekorációjú kirakatok, mesés díszkivilágításban úszó főtér és házak - Hódmezővásárhelyen járunk, néhány nappal a szeretet ünnepe előtt. De vajon milyen volt a karácsony száz évvel ezelőtt? Forrgassuk vissza az idő kerekét.

1907. december elsejét írjuk. A meteorológusok fekete karácsonyt jósolnak, sok esővel. Az előrejelzések szerint a téli hideg csak valamikor január végén, február elején köszönt majd be. Aggódnak is a helyi gazdák, hiszen a viszonylag enyhe idő súlyos károkat tehet őszi vetéseikben. A kereskedők már a hónap elején megkezdik karácsonyi portékáik árusítását. Deutsch Zoltán Kálvin János téri kedésében például már most előjegyezhető a karácsonyi fenyő. A városi lapok hasábjain pedig feltűnik egy hirdetés. Tizenkét darabból álló üveg karácsonyfadísz-készletet ajánlanak kedvezményes áron, kartondobozkába csomagolva. Rendelés esetén jutalom jár, egy Riadó ébresztőóra az ajándék, éjjel világító számlappal, illetve egy jövő évi naptár.

Mikulás napján megható jelenetnek lehetünk tanúi Szilvássy József tanító Szent István utcai tantermében. Az egyik órát Koncz Pál építőmester felesége szakítja félbe, aki az iskola legszegényebb és egyben legjobb tanuló-ját tetőtől talpig új téli ruhába öltözteti. A kis Horváth Lajos könnyes szemmel mond köszönetet jótévedőjének.

A városi intézmények is készülődnek az ünnepekre. A szeretetházban hamarosan karácsonyfa-ünnepélyt

kereskedők az utolsó ajándékvásárlási rohamra készülnek. Hegedűs Antal divat- és rövidáru-kereskedő nagy karácsonyi vásárt hirdet. Weisz J. Jenő alvó és beszélő játékbabákkal próbálja üzletébe csábítani a kisgyermekes szülőket. Imre Károly boltjába mogoró és friss déligyümölcsök érkeznek, nem beszélve az edesebbnél edesebb cukorkákról.

Karácsonykor az ótemplomban Pap Imre lelkész tartja majd az istentiszte-

SÜRGŐS LEVÉL. Közbotrányt okozott Vásárhelyen december 26-án egy béres. A legény a Kossuth téren keresztül a posta irányába tartott, sokáig állt ott, nem tudta, hol kell feladni a kezében szorongatott levelet. Megkérdezte hát a templomból hazafelé igyekvőket, akik megmutatták neki a postaszekrény utca felőli nyílását. A férfi óvatosan becsúszta a levelet, majd lehajolt, és a réshez illesztette a száját. Sürgős! Sürgős! - kiáltotta aztán. Az emberek azt hitték, megőrült. A béreslegény még akkor sem hagyta abba a levél sürgetését, amikor a kiérkező rendőrök csendre intették. Végül bevitték a rendőrsre, ahol kioktatták a posta működéséről, ráadásul még meg is büntették.

tartanak. Az ápoltak és a növendégyerekek számára szép számmal érkeznek adományok. A takarékpénztár például ötven koronát küldött, Szel Sámuel egy nagy tál juhparikással vendégelte meg a gondozottakat, míg Kenéz Sándor és neje tizenkét kilogramm kaláccsal ízesítette meg az adventi várakozás perceit, Beregi Lajos pedig 115 csomag fűgét és ugyanennyi darab narancsot osztott szét.

Még néhány nap, és itt a szenteste, a

letet. A katolikus templomban az ünnep első és másnapján reggel fél nyolctól, fél kilenctől, fél tiztől és délután három órától tartanak misét. A Fekete Sas nagytermében 24-én a Tiszteletes úr keservei című bohózatot nézhetjük meg, féláru jegyekkel.

Bár nem fehér karácsonyt jósoltak, 1907. december 26-án mégis hullott a hó Hódmezővásárhely és környékén, még szebbé, még meghittebbé varázsolva a szeretet ünnepének utolsó óráit.

KARÁCSONYI KINCSEK AGYAGBÓL, KALÁCSBÓL

Bárkányi Ildikó megejtően szép karácsonyi néprajzi kincseket dédelget a Móra-múzeumban

Az Országgyűlési Könyvtár állományából törölve
Fotó: Schmidt Andrea

Szegények karácsonyáról maradtak fenn a Móra-múzeumban őrzött, saját kezűleg készített kincsek. A betlehem, a jelképes fenyőfa, az agyagbárány és a kaláccsalamb.

DOMBAI TÜNDE

Az adventi készülődéshez kötődik a százéves szegedi betlehem. Ez egy hordozható fatemplom, benne a betlehemi jászollal, szentsaláddal, pásztorokkal, három királlyal és állatfigurákkal. Ilyet vittek magukkal a nagyobbacska legények, amikor az ismerősökhöz, rokonokhoz bekopogtak köszöntőjükkel. A kántortanítótól vagy a plébánostól tanult dalokkal, versikkel idézték fel Krisztus születését, jutalmul a háziak megkínálták az ifjú pásztorokat süteménnyel.

Karácsonyra, mielőtt a fenyőfa elterjedt, Szeged környéki faluhelyen és tanyavilágban a szegények a - Krisztus-tövísként vagy koronafaként is ismert - gledicsia szúrós ágait hajlították keresztalakba vagy tojásformára. A töviseire aggattak fel almát, szentjánoskenyeret, selyempapírbá csavart kockacukrot, meg diót és aszalt gyümöl-

csöt. Díszítették még betlehemi jelenetet ábrázoló szentképpel, ahogyan ezt a Bánságból a Móra-múzeumba került asztaldísz - mutatja Bárkányi Ildikó néprajzi osztályvezető. A két háború között egyre inkább elterjedt a fenyő, különösen az erdős részekben, ahol gyakori volt a telepítések nyomán.

Ajándékba a fa alá a szülők készítettek a kicsiknek szikes agyagból barikákat - jelképezve Isten bárányát, Krisztust. Agyag a teste és a feje, pálcikából van a lába, rossz subából ragasztották rá az irháját, sőt még piros szalagot vagy csengettyűt is kötöttek dísznek a nyakába. A hatvanas években Bálint Sándor adományozta a múzeumnak, Domaszék, Zákányszék, Mórahalom és Szeged környékén kedveskedtek vele.

Nem csupán szép, még ehető ajándék is volt évtizedekkel ezelőtt a kelt kalács tészájából formázott és kisütött galamb. A megsodort tésztaurkát megcsomózták, fejére borsot illesztettek szemnek, a farkát pedig ellapították. Ezt a madárforma ajándékot - amely a Szentlélek jelképe - a szegedi nagytájon mindenfelé készítették, „tubusnak” vagy tubicának becézték.